

BESTE JONGEN EN MAEGIES!

De zommervekaansie staot weer veur de deure! Wi'j hebben daor allegere een verschrikkelijke protte nocht an, jim dan? En as jim now naor Appelsche of Amerike op vekansie gaon, maek d'r wat van en geniet d'r van. In september kuj'm dan weer mit frisse moed an et ni'je schoelejaor beginnen. Mar gelukkig is dat nog lang niet zoveer...!

In disse *Uut de buse* staot, krek as altied, weer een mooi verhael van Anke Hoornstra. Et verhael het mit de schoele en examens te maeken. Lees mar es gauw. De rebriek *Vroeger en now* gaot over hoe de meensken vroeger an waeter kwammen. Ok de rebrieken over de netuur en et *Stellingwarfs Woordeboek* staon weer in et kraantien, en we hebben ok weer een stok of wat grappies veur jim. De meerste van die grappies bedaenken we niet zels, heur. We haelen ze uut boekies, bi'jglieks uut et boekien: *500 Moppen voor de jeugd*. Dat boekien is uitgeven deur uitgeveri'je *Deltas, België-Nederland*. Wi'j vertaelen ze liekewel in et Stellingwarfs. Et bin haost allegere prachtige grappies, dat vienen wi'j temeensen. Alderdeegst op de achterkaante van et boekien staon nog twie moppen. Iene d'rvan vertellen we jim hier nog even:

Twie skeletten gaon een kefé binnen. Et iene skelet bestelt een glassien cola. Et ere skelet zegt: 'En doe d'r mitien ok mar een dweil bi'j.'

In disse *Uut de buse* staon dit keer twie puzelties. Ze bin misschien wel een betien muuilik, mar et kan ok wel wat mitvalen. Hoe vienen jim de puzels over et algemien, wel te doen of te muuilik? As et et laeste is, vertel oons dat dan mar. Wi'j perberen ze dan de volgende keer een betien makkeliker te maeken.

Now, meer hebben we aenlik niet mit jim te verhapstokken. Wi'j pakken zomitien oonze rommel-ties veur de vekaansie bi'j mekeer en gaon d'r vandeur! Tot in et ni'je schoelejaor!

UUT DE STELLINGWARVER NETUUR

(mit mitwarking van Wiebe Scheenstra)

Et herenhoentien

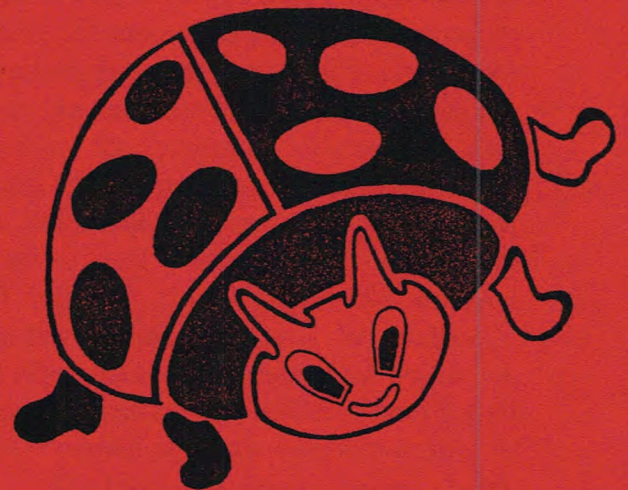
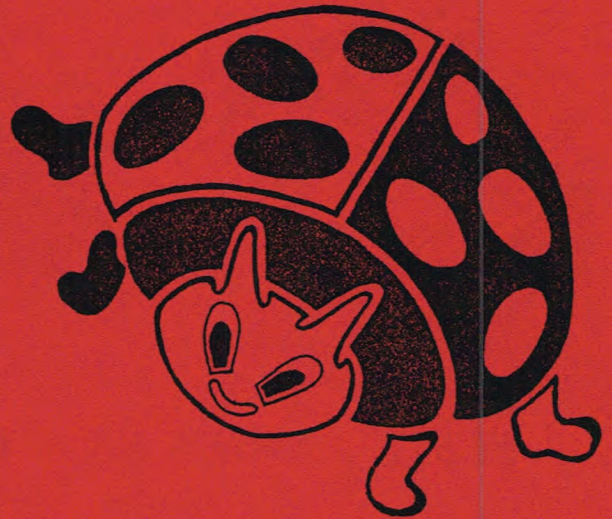
Jim weten vast nog wel wat een herenhoentien is. Juust, et is ien van de Stellingwarver woorden veur *lievenheersbeestje*. Gien inkeld dier het trouwens zovule verschillende naemen as dit kleine krobbegien.

In oonze streek wo'n ze dus vaeke *herenhoenties* of *kroonties* numd. Op ere plakken wo'n ze ok wel *kapoentje*, *mariakever*, *lievevrouwenworpje*, *heiligenkever*, *mariapaard* of *gelukszoeker* numd.

De eigies wo'n al in meie legd, of 'ofzet' zoas dit wel numd wodt. As de eigies utkommen, bin et eerst larven. Die larven gruien, gaon heur nao een posien verpoppen en wo'n dan herenhoenties. Dat laeste gebeurt ongeveer in augustus.

Van die tied of bin d'r twee generaosies lievenheersbesies; de oolden die al overwinterd hebben en de generaosie die krek geboren is. Beide generaosies bin van mekaander te onderscheiden. De oolde generaosie is donkerder en meerstal dieper van kleur. De jonge generaosie is lochtiger en blieker. De oolde (eerste) generaosie gaot meerstal veur de winter dood.

De jongste herenhoenties moe'n heur 'opvetten', dus een boel eten, om overwinteren te kunnen. De jonge krobben brengen de winter vaeks in groepen mit mekeer deur. Et tal stippen op de dekschilden zegt hielendal niks over de leeftied. De meerste herenhoenties wo'n een goed jaor oold.

Een woordgrappien uut et Stellingwarfs Woordeboek:

As vliegen achter vliegen vliegen, vliegen vliegen vliegen achternao!

Et examen.

(Een verhael van Anke Hoornstra)

Naost et huus van Bas en Minke hangt de vlagge uut. An de vlaggestok hangt ok de schoeletasse van Tineke omdat ze slaegd is veur et examen. Tineke woont al jaoren naost Bas en Minke. Somstieden komt ze bi'j heur om op te passen. Dat is altied hiel gezellig, mar now is et feest bi'j Tineke thuus. Nao schoeletied gaon Bas en Minke tegere mit heur oolden op vesite bi'j Tineke om heur te fielseren.

Ze geven ok een kedogien, vanzels.

As Tineke uutpakt begint ze te gillen.

'De ni'jste van De Kast. Hoe weten jim now da'k die zo graeg wol?' vragt Tineke.

'Dat heuren wi'j elke dag dwas deur de mure henne,' zegt Pape.

'Elke dag roep ik dat ze de meziek zaachter zetten moet, mar luusteren, how mar,' zegt de moeder van Tineke wiels ze gebak uutdielt.

'Dat was bi'j oons vroeger al niet anders.'

Daor is Pake ok al weer. Hi'j zal d'r es niet bi'j wezen. Beppe geft ok een kedogien an Tineke. Et is... nog een CD van De Kast! Now het ze him dubbeld. Tineke kikt hiel onneuzel. Hoe wet iederiene toch wat veur meziek as ze mooi vint?

'We kun et an de overkaante ok heuren,' zegt Pake.

'Daor is niks van an,' zegt Beppe, 'we hadden et an jow vrundinne vraogd. Ruil him mar, ik hebbe et bonnegien nog wel,' zegt Beppe. Even laeter zitten ze allemaole mit wat te drinken in de tuun. 'Mien tasse het nooit an de vlaggestok hongen,' zegt Mamme.

'Wi'j hadden ok gien vlagge,' zegt Beppe.

'Toch jammer,' vint Mamme.

'Daor weet ik wel wat op,' zegt Pake.

'Zeker weer een grappien,' zegt Minke.

'Wis en waar niet,' gniest Pake, 'laot dat mar an mi'j over.'

Twie daegen laeter is Mamme de raemen an et wassen. 'Post.' ropt Bas as hi'j de kaemer in

komt. 'Leg mar op et taofeltien,' zegt Mamme. Ze het de hanen nat. 'D'r is ok een brief veur jow bi'j,' zegt Bas tegen Mamme. Gauw dreugt ze heur hanen of. D'r staot niet iens een ofzender op. As Mamme et kevot eupenmaekt het lest ze wat d'r in staot. Bas en Minke lezen mit.

'Bijkotten zal bi'j jow an huus et zonuunde Mamme Examen ofneumen wodden. As examinater zal optreden de heer Pake Pepermuntien. De daotum van et examen is over 10 minuten.'

'Harrekrastes,' zocht Mamme, 'da's al over 10 minuten.'

Inienend is ze hielemaole zenewachtig en drok. Ze moet van schrik naor et husien. In heur haost strukelt ze over de emmer waeter. Daor ligt ze, laankuut in et waeter. Dan gaot de belle!

Et is Pake.

'Et is niet echt zeker, hen?' vragt Bas.

'Zekers wel,' zegt Pake. 'Aha, daor ligt de kandidaot al. Dit zicht d'r niet zo best uut. Dat kost al iene punte.'

Even laeter is Mamme in druge kleren de vloer an et dweilen. Ze dot hiel slim heur best.

'Daor is et nog een betien dampig,' wiest Pake. As et wark daon is, krigt Mamme een vufe veur de muuite.

Now moet Mamme eerst eerpels schellen. Dat kan ze hiel goed, mooi dunne en de schellen wo'n hiel laank. Mar ze verget de pitten d'r uut te haelen. 'Iene punte d'r of,' zegt Pake hiel ernstig. 'Ie bin wel streng,' vint Minke.

Dan moet Mamme pannekoeken maeken. Eerst et beslag. Dat gaot goed. Ze krigt een viere. 'Da's ok niks!' foetert ze. 'Veur alle extra's krieg ie d'r iene punte bi'j,' zegt de examinater. Mamme dot d'r nog een ei bi'j, krenten, reziennen, appels, custard en keneel. Now et bakken. Dat lokt niet meer, et beslag is te dikke wodden. 'Twie punten d'r of.' Het ze toch nog een achte! Dan moet d'r veurlezen wodden. Dat kan ze hiel mooi op toon. Ze maekt et extra spannend mit

allemaole geluden en gekke stemmen en zo. Bas en Minke vienen te jammer as ze klaor is. 'Now, wat veur ciefer he'k kregen,' vragt ze an Pake.

'Hen, watte. Is et now al uut dan, et was krek zo spannend. Een zeuven!'

Bas en Minke vienen dat Mamme een dikke tiene verdiend het.

'Wat een zunig ciefer,' zeggen ze.

'Et was vusen te kot,' vint Pake.

Bas en Minke bin et d'r niet mit iens.

Dan moet Mamme et antwoord geven op mar iene vraoge.

'Viene ie et wel mooi om Mamme te wezen.'

'Ja.'

'Ok as de kiender ruzie maeken en niet te bruken binnen?'

'Ja, dan ok.'

'Dat bestaot niet,' zegt Pake.

'Ik viene de kiender niet altied even lief, mar ik hole wel altied van ze,' zegt Mamme.

Dat is et antwoord dat Pake heuren wil.

'Ie bin slaegd,' zegt hi'j, 'dikke!'

Aovens hangt de bosschoppetasse van Mamme an de vlaggestok. Tineke komt fielsesteren en geft heur een kedogien.

'Och heden,' zegt Mamme, 'die hadde 'k nog niet. De ni'je CD van De Kast!'

'Hoe 'k him ok niet te ruilen,' gniest Tineke!

SOMS

'Kun ie zwemmen,' vragt Daan an Annemiek.

'Soms,' zegt Annemiek.

'Hoezo soms,' vragt Daan en kikt een betien onneuzel.

'Alliend a'k in et waeter bin,' gniest Annemiek.

OMMEDRI'JEN

Lieske vragt an Jan: 'Wat kriej' aj' et woord 'lord' ommedri'jen?'

'Drol', antwoordt Jan, 'da's nogal makkelik.'

Lieske gaot veerder: 'En wat kriej' aj' 'drol' ommedri'jen?'

'Lord, vanzels,' zegt Jan, 'da's logisch, toch?'

'Mis,' lacht Lieske, 'vieze hanen!'

LASTIG

Twie ontsnapte gekken
volgen een spoorlijn.
Nao een posien poest de iene:

'Ik kan niet meer,
al die trappen...'

'Da's nog niks,' hiemt
de aandere, 'mar die
leunings bin zo verrekke lege...!'

GRAPPIES

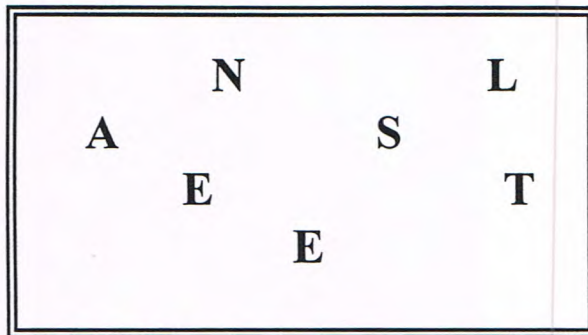
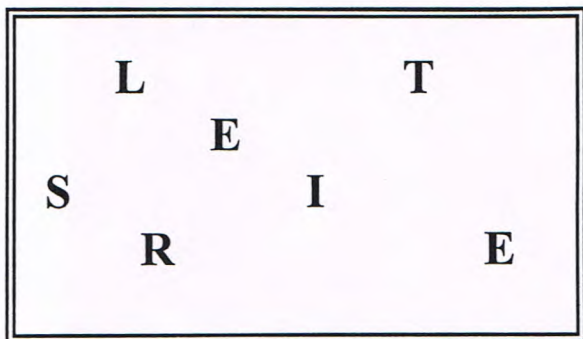
GRAPPIES

VROEGER

PUZELSPUZELSPUZELSPUZELSPUZELS

Op disse bladziede staon twee puzels. Die puzels bin best wel muuilik. Jim moe'n in beide puzels Stellingwarfse woorties invullen. Die woorties moe'n jim op de strepies schrijven. Ien strepien is iene letter. Onder de strepies staon de omschrievings van de woorden die jim invullen moeten. In elk woord kommen dezelve letters as in et veurige woord, mar de hieltied mit iene ni'je letter d'r bi'j. Om jim een betien te helpen, staon boven de puzels, in een appat blokkien, de letters die as jin bruken moeten. We hebben ze vanzels wel een betien deur mekaander husseld.

1. -
2. . - -
3. - - - -
4. - - - - -
5. - - - - - -
6. - - - - - - -
7. - - - - - - - -

De omschrievings van de woorden

1. letter
2. lidwoord in et Stellingwarfs
3. mement
4. een peer, twie
5. rechtop
6. inhoudsmaat (meervoold)
7. zangvoegel

1. -
2. - -
3. - - -
4. - - - -
5. - - - - -
6. - - - - - -
7. - - - - - - -

De omschrievings van de woorden

1. letter
2. klaank in et Stellingwarfs
3. diel van een kaaste
4. et Stellingwarfs is een
5. niet vroeg
6. zit an een bloeme
7. niet de eersten, mar de

UUT ET STELLINGWARFS WOORDEBOEK

Op de twiede bladziede zaggen jim een woordgrappien staon. Zok soorte van grappies staon d'r wel meer in et *Stellingwarfs Woordeboek*. Behalven de 'gewone' woorden en de veurbeeldzinnegies daor die woorden in staon, staon d'r een boel spreuken en gezegden in et woordeboek. 'En ie kommen d'r ok wel es riempies of raodselties integen.

We hebben dit keer drie van zokke raodselties uut et woordeboek haeld. Jim moe'n vast wel evenpies diepe naodaenken veurd dat jim de oplossing hebben. Lokt dat niet, gien perbleem. De oplossing staot onderan disse bladziede, mar dan wel op de kop!

1.

*'Ik kwam over et laand
en ik kwam over et zaand,
ik kwam een klein hontien integen,
ik vreug naor zien naeme
ik heb 't jow now al drie keer zegd
en nog zul ie et niet weten?'*

2.

*'Ik heb gien haand, mar toch moet ik wiezen.
Ik heb gien mond, mar toch mag ik nooit zwiegen.
Ik heb gien voeten, toch moet ik gaon.
En nooit mag ik es stille blieven staon.'*

3.

*Wikker de wakker vleug over de akker,
al weren d'r zeuven laandheren,
die kunnen wikker de wakker
van de akker niet keren.*

*De oplossings van de raodselties:
1. De naeme van et hontien is Kwam.
2. Mit dit riempien wodt een klokke bedoeld.
3. Wikker de wakker is de wiend.*

Uut de buse is veural bedoeld veur de groepen 5 en 6 van et basisonderwies in de Stellingwarven en verschient vier keer in et jaor. Et wodt bedocht, saemensteld en klaormaekt deur Saskia Douma en Sietske Bloemhoff, in opdracht van de Intergemientelike Begeleidingsgroep Hiemkunde in Oost- en West-Stellingwarf.

EN NOW

Op de foto hiernaast zien jim wat uut vroegere tiden. De foto is ongeveer rond 1935 maekt, dus dat is ok al een hiele poze leden! De mannen op de foto bin doende mit et maeken van een putte, argens in Ni'jberkoop.

Vroeger, zeg mar tot 1945/1950 hadden de meeste meensken in de Stellingwarven nog gien waeterleiding. Om an (drink)waeter te kommen, hadden ze een putte neudig. Mit zoe'n putte kuj' et waeter diepe uut de grond haelen. Zok grondwaeter was veur drinkwaeter aenlik neudig, et was et meest zuver en schone. D'r weren ok nog wel ere menieren om an waeter te kommen, mar dat waeter was minder geschikt om op te drinken.

Zoe'n ere meniere was bi'jglieks et opvangen van regenwaeter. Dat waeter kwam dan via et dak van een huus en de geuten in een regenbak. Bi'j sommige ooldere huzen ziej' nog wel van zokke bakken. De meensken mossen dan mit een putemmertien et waeter uut de bak dupen. Et regenwaeter wodde ok wel in regentonnen verzaemeld, en dat gebeurt tegenwoordig ok nog wel. De meensken bruukten dat waeter meerstal om de was in te doen, of om alderhaande dingen mit schone te maeken. Ok wodde en wodt zok waeter wel veur de tuun bruukt. Mar om te drinken was et niet zo geschikt. Kun jim bedaenken waarom niet?

Et maeken van een putte was een hiel kerwei. D'r mos vanzels een gat greven wodden. Mar dat gaot zomar niet. Aj' ja dieper kommen kuj' d'r niet goed meer bi'j. Dus de meensken greuven eerst een bried gat en dat gat wodde naor binnen toe de hiel tied nauwer én dieper. Om weer uut et gat kommen te kunnen, wodde et trapsgewieze uutgreven, of d'r wodde een ledder in legd. Dat laeste zien jim op de foto.

Jim zien op de foto ok, dat d'r in dit geval al een betonnen putte in de grond komt. Eerder wodde zoe'n putte 'mit zoden of plaggen opzet', zoas dat nuumd wodde. De zoden of plaggen (van grös of heide) zorgden d'r veur dat de putte niet inzakken kon. Mar op den duur gebeurde dat vanzels toch wel es. Warschienlik was de putte op disse foto eerst ok zo maekt, mar wodde die hier verni'jd en verbeterd mit een betonnen putte. Soms kwam d'r boven op de putte een deksel, mar meerstal een pompe. Mit zoe'n pompe koj' et waeter omhogens pompem. De meeste meensken hadden vroeger zoe'n pompe bi'j huus, en soms wel meer as iene. Bin d'r bi'j jim in et dörp nog meensken die zoe'n oolderwetse pompe hebben?

Jim willen vast ok wel weten, hoe diepe zoe'n putte was. Now, soms was dat wel een peer meter. Dat hong d'r vanof, hoe diepe as et grondwaeter zat. Aj' dat ien keer te pakken hadden, dan koj' de putte opbouwen gaon. Et gebeurde wel es dat as et waeter beriekt was, dat et dan hiel hadde omhogens kwam. De mannen mossen dan soms maeken dat ze uut de putte kwammen!